

Üniversite: İstanbul Kültür Üniversitesi

Enstitü: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı: Radyo, Televizyon ve Sinema

Programı: Radyo, Televizyon ve Sinema

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Okan ORMANLI

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek lisans – Haziran 2025

ÖZET

Bu tez çalışması, Azerbaycan sinemasında toplumsal cinsiyet rollerinin temsillerini tarihsel ve kuramsal bir çerçevede inceleyerek, Üzeyir Hacıbeyli'nin 1956 yapımı *O Olmasın Bu Olsun* filmi örneği üzerinden ayrıntılı bir analiz sunmaktadır. Çalışmanın ana amacı, *O Olmasın Bu Olsun* filmi üzerinden, Azerbaycan sinemasında toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl temsil edildiğini detaylı bir şekilde analiz etmek ve değerlendirmektir. Bu çalışma, filmdeki karakterlerin cinsiyet rollerinin, toplumsal beklentilerin ve stereotiplerin sinema aracılığıyla nasıl yansıtıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çalışmada, öncelikle Azerbaycan sinemasının doğuşundan başlayarak Sovyetler Birliği dönemi ve bağımsızlık sonrası döneme kadar uzanan tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Bu bağlamda, Azerbaycan sinemasının tarihi arka planı, Sovyet ideolojisinin etkileri altında sinema alanında yaşanan değişimler ve Azerbaycanlı kadınların toplumsal konumlarındaki dönüşümler ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet kuramının kuramsal çerçevesinin sunulduğu tezde, cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin sinema sanatı aracılığıyla aktarılma biçimleri ele alınmıştır. Azerbaycan'da kadının toplum içindeki konumu, Sovyet ve bağımsızlık dönemlerinde yaşanan sosyal, politik ve kültürel değişimler perspektifinde incelenerek, sinemadaki temsilleri ortaya konmuştur.

Araştırmanın ana odak noktası olan *O Olmasın Bu Olsun* filminin eleştirel söylem ve göstergebilimsel yöntemlerle yapılan analizinde, filmin hikayesi, karakterleri ve sinematografik unsurları toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunlar ve ataerkil değerlerin eleştirisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Filmde kadının geleneksel toplumsal normlar karşısındaki konumu, aile baskısına karşı duruşu ve özgür irade arayışı irdelenerek, Azerbaycan sinemasının toplumsal cinsiyet rollerini nasıl yansıttığı vurgulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, *O Olmasın Bu Olsun* filmi, dönemin patriyarkal toplum yapısını eleştirel bir bakış açısıyla sunarken, kadının toplum ve aile içinde

karşılaştığı kısıtlamaları da çarpıcı bir şekilde ele almaktadır. Film, kadın karakterlerin özgürlük ve bağımsızlık isteklerine odaklanarak, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve ataerkil düzeni sorgulayan unsurlar içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Sineması, Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Üzeyir Hacıbeyli, Eleştirel Söylem Analizi, Göstergebilim.

University: T.C. İstanbul Kultur University

Institute: Institute of Graduate Studies

Department: Radio, Television, and Cinema

Program: Radio, Television, and Cinema

Supervisor: Prof. Dr. Okan ORMANLI

Degree Awarded and Date: Master's – June 2025

ABSTRACT

This thesis examines the representation of gender roles in Azerbaijani cinema within a historical and theoretical framework, providing a detailed analysis based on Üzeyir Hacıbeyli's 1956 film *If Not This One, Then That One*. The main objective of the study is to analyze and evaluate how gender roles are represented in Azerbaijani cinema through the example of *If Not This One, Then That One*. The study aims to reveal how the gender roles of the characters, societal expectations, and stereotypes are reflected through cinema in this film.

Initially, the study addresses the historical development of Azerbaijani cinema, starting from its inception through the Soviet era and into the post-independence period. Within this context, the historical background of Azerbaijani cinema is explored, focusing on the transformations in the cinematic field influenced by Soviet ideology, along with changes in the social status of Azerbaijani women.

In the theoretical framework of gender studies presented in the thesis, the concepts of sex, gender roles, and how these roles are conveyed through the art of cinema are examined. The position of women in Azerbaijani society, as well as the social, political, and cultural changes experienced during the Soviet and post-independence periods, is analyzed to reveal the reflection of these factors in cinema.

The main focus of the research involves applying critical discourse and semiotic analysis methods to the film *If Not This One, Then That One*. The film's narrative, characters, and cinematic elements are evaluated within the framework of gender inequality, the challenges women face in social life, and criticisms of patriarchal values. The thesis emphasizes how Azerbaijani cinema portrays gender roles by examining the traditional societal norms confronting the female characters, family pressures they face, and their pursuit of free will.

Based on the analysis results, *If Not This One, Then That One* provides a critical perspective on the patriarchal social structure of its era while vividly depicting the

limitations and constraints women face within society and family. Focusing on the female characters' desires for freedom and independence, the film includes elements that challenge traditional gender roles and the patriarchal order.

Keywords: Azerbaijani Cinema, Gender Roles, Üzeyir Hacıbəyli, Critical Discourse Analysis, Semiotics

